

Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kurallarının Güçlendirilmesi: Beps ve Atad Projelerindeki ve Türk Mevzuatındaki Düzenlemeler

Strengthening Controlled Foreign Company Rules: Beps, Atad And Turkish Cfc Rules

İtibar AYDEMİR-USLU^{ID}

Öz

1990'ların sonlarında ortaya çıkmaya başlayan haksız vergi rekabetine yönelik çalışmalar, son yıllarda oldukça hız kazanmıştır. OECD öncülüğünde yürütülen çalışmalar neticesinde 2013 yılında başlatılan Matrah Aşındırması ve Karın Kaydırılması (Base Erosion and Profit Shifting-BEPS) projesini, bu projenin Avrupa Birliği (AB) bünyesindeki yansıması olan Vergiden Kaçınma Karşısı Direktif (Anti-Tax Avoidance Directive-ATAD) takip etmiştir. Bu projelerin temel amacı; ülkelerin yerel düzeyde uyguladıkları katı olmayan mevzuatlar yoluyla ve sağladıkları finansal teşvik ve kolaylıklarla, uluslararası düzeyde bilinçli olarak ya da olmayarak yarattıkları haksız vergi rekabetinin önüne geçmek ve karın düşük vergi uygulayan ya da hiç vergi uygulamayan ülkelere kaydırılarak matrahın aşındırılması suretiyle ülke hazinelerinin yaşadıkları kayıpları bertaraf etmektir. Bu nedenle BEPS 15 Eylem Planı oluşturularak, zararlı vergi rekabetinin engellenebilmesi için alınması gereken önlemleri tavsiye kararlar şeklinde sunmuştur. Bu eylem planlarından birisi de BEPS'te 3 Numaralı Eylem Planı olarak yer alan "Kontrol Edilen Yabancı Kurum (KEYK) Kurallarının Güçlendirilmesi" dir. Bu çalışmanın amacı; KEYK kurallarının güçlendirilmesi konusunda BEPS ve ATAD projelerindeki öneriler ile Türkiye'deki buna yönelik düzenlemeleri karşılaştırmalı biçimde ele almaktır. Bu çerçevede, BEPS ve ATAD kapsamında yürütülen çalışmalar sonucunda ortaya çıkan raporlarda sunulan tavsiye kararlar ile Türkiye'de 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile getirilen değişiklikler incelenmiş ve mevzuatımızda KEYK konusundaki düzenlemelerin vergiden kaçınmanın önlenmesi hususunda geliştirilmeye ihtiyaç duyduğu ve yeterince açık olmadığı, ayrıca OECD ve AB'nin bu konuda geliştirdiği tek tip tavsiyelerin de yeterince yol gösterici olmadığı ve ülkelerin vergileme konusundaki egemenlik haklarının kullanımı hususunda endişelere neden olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: BEPS, ATAD, Kontrol Edilen Yabancı Kurum, 3 Numaralı Eylem Planı, Matrah Aşındırması, Karın Kaydırılması.

* Doktora Öğrencisi, Università degli Studi di Urbino Carlo Bo, Global Studies: Society, Economy and Law.
E-Mail: i.aydemiruslu@campus.uniurb.it.

Abstract

In the last few years, efforts towards harmful tax competition, which started in the late 1990s, gained momentum. As a result of the studies conducted under the leadership of the OECD, the BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) project was followed by the ATAD (Anti-Avoidance Directive) which is the reflection of this project within the European Union. The main purpose of these projects is; to eliminate the losses in state treasuries because of the harmful tax competition at the international level, which is created consciously or not by the soft law of countries at the local level and through the financial incentives and facilities they provide, and prevent base erosion and profit shifting to low or no-tax jurisdictions. In this way, the BEPS 15 Action Plan has been prepared and the measures to be taken in order to prevent harmful tax competition are presented in the form of recommendations. One of these action plans is the "Strengthening Controlled Foreign Company (CFC) Rules" which is Action 3 of BEPS. The aim of this study is; to discuss the recommendations of BEPS and ATAD projects and the regulations in Turkey related to strengthening CFC rules on a comprehensive basis. In this context, the recommendations presented in the reports as a result of the studies BEPS and ATAD projects and changes introduced by the new Corporate Tax Law (KVK), which entered into force in 2006 is examined. As a consequence, it has been seen that the regulations and recommendations about the CFC rules in Turkey need to be developed and not clear enough to prevent tax avoidance, as well as the monotype recommendations of the OECD and the EU on this issue are not sufficient guide and raise concerns about the use of sovereign rights on taxation.

Keywords: BEPS, ATAD, controlled foreign company, Action 3, base erosion, profit shifting.

Giriş

1980'lerden itibaren, sermaye hareketlerinin hız kazanması, finansal serbestleşme, teknoloji alanında ilerlemeler, elektronik ticaretin yaygınlaşması ve işlem maliyetlerini azaltan gelişmeler yaşanması ile birlikte çokuluslu şirketler dünya ticaretinin önemli bir kısmına egemen olmuşlardır. Bu durum, ülke ekonomilerinin küresel düzeyde birbirine eklenme sürecini daha da hızlandırmış ve ülke sınırlarını daha belirsiz hale getirmiştir. Sermayenin ülke ekonomileri arasında kolaylıkla hareket edebilmesi, karın vergi oranlarının daha düşük olduğu ya da hiç vergilemenin olmadığı ülkelere kaydırılması gibi sorunları beraberinde getirmiştir ve bu durum ülkelerin vergi matrahlarının aşınması ile sonuçlanmıştır. Bunun temel nedeni, ülkelerin yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekebilmek için girmiş oldukları zararlı vergi rekabetidir. Yaşanan bu gelişmeler, vergi ile ilgili sorunların ulusal ve uluslararası politik gündemde daha fazla yer almasını sağlamıştır.¹

Uluslararası işlemlerin artan ekonomik önemi, kurumlar vergisi sistemi üzerinde artan bir baskı oluşturmuştur. Birçok ülkede, özellikle ABD gibi yüksek gelirli ülkelerde, kurumlar vergisi hükümleri, yerel bazda tasarlanmıştır. Küresel sermaye ve mal piyasaları nedeniyle ortaya çıkan sorunları ve fırsatları ele alma amaçlı değişiklikler ise, genellikle sonradan dahil edilmiştir.²

1 Birinci Nagihan ve Eser Levent Yahya. Vergi Kayıp ve Kaçaklarıyla Mücadelede BEPS Eylem Planı ve Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Eylül 2017, Cilt: 3, Sayı: 3, s. 448.

2 Desai, Mihir A., and James R. Hines Jr. "Old rules and new realities: Corporate tax policy in a global setting." *National Tax Journal* 2004, s.937.

Uluslararası platformda bu gündemin yansımaları, Matrah Aşındırması ve Karın Kaydırılması (Base Erosion and Profit Shifting – BEPS) ve Vergiden Kaçınma Karşıtı Direktif (Anti-Tax Avoidance Directive – ATAD) projeleri olmuştur. Her ikisinde de yer alan Kontrol Edilen Yabancı Kurum (KEYK) kuralları, özellikle sermayenin aşırı hareketli olması nedeniyle sahip olduğu avantajı kullanarak, ana şirketin bulunduğu yerdeki yüksek vergi oranına tabi geliri, vergilemenin düşük olduğu ya da hiç olmadığı başka ülkelere kaydırmak suretiyle yarattığı matrah aşındırmasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

İlk olarak, G20 ülkeleri tarafından başlatılan ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerini de başından beri sürece dahil eden BEPS gündeme gelmiştir. Şubat 2013'te BEPS Raporunun yayınlanmasının ardından, OECD ve G20 ülkeleri, Eylül 2013'te BEPS kapsamında 15 maddelik bir Eylem Planı kabul etmişlerdir. Eylem Planı çerçevesinde, üç ana başlıkta 15 eylem belirlenmiştir. Bunlar; *sınır ötesi faaliyetleri etkileyen yerel vergi kurallarında tutarlılık sağlanması, mevcut uluslararası standartlar kapsamındaki gereksinimleri daha da pekiştiren ve kesinliğin yanı sıra şeffaflığı artıran kurallar oluşturulmasıdır.*³

Avrupa Birliği bünyesinde de çoğu üye devlet, Ekim 2015'te yayınlanan ve G20 ülke liderleri tarafından Kasım 2015'te onaylanan BEPS Final Raporu'nda yer alan önlemleri uygulamaya koyma taahhüdünde bulunmuştur.⁴

Ancak BEPS'in her bir üye devlet tarafından tek taraflı kullanılması, AB'deki kurumlar açısından ulusal politika çatışmaları ve vergi engelleri yaratarak Tek Pazar'ın parçalanmasına neden olabileceği endişesi yaratmıştır. Ayrıca, bu durumun vergilendirmeyi önlemek isteyen şirketler tarafından sömürülebilecek yeni boşluklar ve uyumsuzluklar yaratabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, üye devletlerin, en azından OECD'nin BEPS tedbirlerini tutarlı ve koordineli bir biçimde kendi ulusal sistemlerine aktarmalarının, Tek Pazar'ın iyi işleyişi için esas olduğu belirtilmiştir.⁵

Bu bağlamda, AB üyesi ülkelerde, daha adil ve daha verimli bir vergileme sistemi oluşturmak için bütüncül bir çözüm olarak ilk kez 23 Ekim 2001'de yayınlanan Ortak Konsolide Kurumlar Vergisi Matrahı (Common Consolidated Corporate Tax Base) önerisi son yıllarda yeniden gündeme gelmiştir.⁶

Komisyon, 30 Kasım 2015 tarihinde, AB kapsamındaki üye devletlerin ve iş çevrelerinin temsilcileri ile Platform for Tax Good Governance dahilindeki STK'larla görüşerek Vergiden Kaçınma Karşıtı Paket (Anti-Tax Avoidance Package)'i sunmuş ve bu daha sonra Vergiden

3 OECD. Public Discussion Draft Beps Action 3: Strengthening CFC Rules, OECD Publishing 12 May 2015b, s.3-4. <https://www.oecd.org/ctp/aggressive/discussion-draft-beeps-action-3-strengthening-cfc-rules.pdf> Erişim Tarihi: 20.04.2018; OECD, Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing 2013. <http://dx.doi.org/10.1787/978.926.4202719-en> Erişim Tarihi: 11.03.2018

4 European Commission, Proposal for a Council Directive, Brussels, 28.1.2016, COM (2016) 26 final/2016/0011(CNS) 2016a, s.3.

5 European Commission, Proposal for a Council Directive 2016a, s.3-4.

6 Gedik Gülşen. Grup Şirketlerinin Vergilendirilmesi Sistemleri ve Konsolidasyon, On iki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul 2019, s. 22.

Kaçınma Karşısı Direktif (Anti-Tax Avoidance Directive – ATAD) halini almıştır. Bu Direktif, BEPS’in önerilerinin AB genelinde uygulanmasında üye ülkeler arasında farklılaşan düzenlemeler bakımından bir denge sağlamayı ve genel kurallar belirlemeyi hedeflemektedir.⁷ Türkiye’de de 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)⁸ ile çokuluslu şirketlerin vergilendirilmesinde kontrol edilen yabancı kurum müessesesi mevzuatımızda yer bulmuştur.

KEYK kuralları, gelişmiş ülkelerde ve özellikle vergi cennetlerinde ya da imtiyazlı vergi rejimi uygulayan ülkelerdeki yabancı kurumların, mükellefin ikamet ettiği ülkedeki vergiden kaçınması ya da verginin ertelenmesi amacıyla yönelik olarak kullanılmasını engellemek amacıyla haksız vergi rekabeti uygulamalarını önlemeye ve ortadan kaldırmaya çalışan bir güvenlik müessesesi olarak gündeme gelmiştir.⁹

Düşük vergi oranına sahip ülkelerde kontrol edilen iştirakleri ve bağlı ortaklıkları olan vergi mükellefleri, yüksek miktardaki karları ana şirketten bu kuruluşlara kaydırmak suretiyle daha düşük vergi ödeyebilir veya vergi istisna uygulamalarından yararlanabilirler. Karın kaydırılması ile temel amaç, şirketler grubunun vergi yükümlülüğünün azaltılmasıdır. Bağlı ortaklara genellikle hareket kabiliyeti yüksek olan pasif gelirler kaydırılmaktadır.¹⁰

KEYK kuralları, doğru tasarlandığında bu tip vergiden kaçınmaları azaltmak için önemli ve etkili bir araç iken, yanlış tasarlandığında hükümetleri, çok uluslu şirketlere uygulanacak vergi oranlarını düşürme yönünde teşvik edebilir. Bu ikinci durum devletler arasında “dibe doğru bir yarış” ile sonuçlanabilir. KEYK kurallarının ardındaki genel fikir; hükümetlerin, vergi yetkileri dışında bulunan çok uluslu şirket karlarını vergiye tabi tutabilmelerini sağlayarak, bu şirketlerin düşük vergi alanlarına kaymasını engellemektir.¹¹

KEYK kuralları çerçevesinde, KEYK’in geliri ya kurum ortaklarının elde ettiği gelir ya da bu kişilere şirket tarafından dağıtılan kar payı varsayılarak vergilendirilir. Böylece, ana şirketin, mukimi olduğu devlete atfedilen gelir üzerinden vergilendirilmesine ve yapay olarak düşük vergi oranına tabi olan bir bağlı kuruluşun gelirinin, ana şirketle yeniden ilişkilendirilmesine olanak sağlanmaktadır.¹²

Bir diğer yandan, Avrupa Komisyonu 2016 yılındaki raporunda, düşük gelirli veya düşük kar marjlı ve vergiden kaçınma riski daha az olan belirli kuruluşların bu süreçten muaf tutularak, sürece ilişkin idari yük ve uyum maliyetlerinin azaltılabileceğini öne sürmüştür. Daha yüksek

7 European Comission. Commission Staff Working Document Accompanying The Document. Brussels, 28.1.2016 SWD(2016) 6 final, 2016c s.10.

8 RG: 21.06.2006, 26205

9 Gedik Gülşen. Türk ve Amerikan Vergi Hukuklarında Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları, On İki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul 2014a, s. 2-3.

10 European Commission, Proposal for a Council Directive 2016a, s.9

11 Eurodad. Briefing: An analysis of the European Commission’s Anti-Tax Avoidance Package, 2016.

12 Sağlam Meltem. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011, s. 26.

düzye bir koruma sağlamak için ise, KEYK kurallarının uygulanmaya başlandığı kontrol eşliğinin aşağı çekilebileceği veya ödenecek kurumlar vergisi ile ödenen kurumlar vergisini karşılaştırırken daha yüksek bir eşik uygulanabileceği ifade edilmiştir. Temel özgürlüklere zarar vermemek ve yeterince açık olmak adına, KEYK kapsamına alınacak gelir kategorilerinin sınırlı ve belirli olması gerektiği belirtilmiştir.¹³

Bu çalışmanın amacı, KEYK kuralları konusunda BEPS, ATAD ve Türkiye’de yapılan düzenlemeleri karşılaştırmalı biçimde ele almaktır. Makale, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde BEPS’te yer alan KEYK düzenlemeleri ele alındıktan sonra ikinci bölümde BEPS’in Avrupa Birliği içerisinde uygulaması olan ATAD’daki KEYK kuralları incelenmiştir. Son bölümde ise Türk vergi mevzuatındaki KEYK düzenlemelerine yer verilmiş ve bunların uluslararası düzenlemeler ve özellikle BEPS ile uyumlu olup olmadığı hususu ele alınmıştır.

I. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM KURALLARI KONUSUNDA BEPS’TEKİ DÜZENLEMELER

Uluslararası vergi konusu, hiçbir zaman bugün olduğu kadar siyasi gündemin bir parçası olmamıştır. Son yıllarda, ulusal ekonomilerin ve pazarların birbirine eklenmesi sürecinin önemli ölçüde hızlanması ile, uzun bir süre önce tasarlanmış olan uluslararası vergi kuralları yeterince etkin işleyemez hale gelmiştir. Vergi matrahının aşındırılması ve karın kaydırılmasına yönelik olarak uluslararası vergi hukukunda en önemli üç önlem, geçtiğimiz yıllarda birçok ülke tarafından kabul edilen transfer fiyatlandırma kuralları, örtülü sermaye kuralları ve kontrol edilen yabancı kurum kurallarıdır.¹⁴ Bu noktada bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkan BEPS projesi kapsamında, 3 numaralı eylem planı ile kontrol edilen yabancı kurum kurallarının güçlendirilmesine ve küresel vergi matrahını korumaya yönelik yaklaşımlar geliştirmiştir.¹⁵ Bu yaklaşımların etkilerinin olumlu mu olumsuz mu olacağı konusunda literatürde bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Yaltı’ya göre¹⁶, BEPS uygulamaları yumuşak hukuk kapsamında olsa da ülkelerin bu tavsiyeleri dolaylı hukuksal etki yaratacak kurallar olarak benimsediği ve böylece çoğu ülkenin her hal ve koşulda gönüllü ya da zorunlu biçimde uyum gösterecekleri kurallar olduğu da iddia edilebilir. Bu durumda iç hukukta yapılacak değişiklikler yoluyla katı hukuka dönüştürülmesi hususundaki uyum konusunu siyasi taahhütlere uyumun ötesinde görmek de olasıdır. O halde uyulması gereken bu kararları kimin aldığı sorusu gündeme gelecektir. Bu kuralların devlet ve devlet dışı aktörlerin yoğun etkileşimi ile alındığını vurgulayan görüşler olmakla birlikte, bu kararların alınması sürecinde demokratik bir temsil boşluğu oluştuğunu iddia eden yaklaşımlar da mevcuttur.

13 European Commission. Council Directive (Eu) 2016/1164 of 12 July 2016b, s.4.

14 Egger, Peter H., and Georg Wamser. “The Impact Of Controlled Foreign Company Legislation On Real Investments Abroad. A Multi-Dimensional Regression Discontinuity Design.” *Journal of Public Economics* 129, 2015, s.77-78.

15 OECD, 2015b, s.4.

16 Yaltı, Billur. BEPS’in Hukuki Araçları: Yumuşak Hukukun İçinde mi Ötesinde mi?. Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS), 175-193. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul 2018, s.191-192.

BEPS bağlamında alınan kararların iç hukukla uyumlu hale getirilmesi ülkelerin parlamentoları aracılığı ile yapılacak olsa da OECD bünyesinde yapılan görüşmelerin parlamento temsilcileri değil devlet temsilcileri temelinde yürütülmesi, demokratik temsil anlamında ortaya çıkan boşluğun temel nedenidir. Buna ek olarak Brauner¹⁷ KEYK kurallarını, ikametgâh ülkelerinin kendi vergi tabanlarını korumak için genellikle tek tarafı olarak kullandıkları önlemler olarak kabul etmektedir. Ona göre, BEPS kuralları aracılığıyla ikametgâh ülkelerinin her koşulda kendi vergi tabanlarını korumaları amacıyla diğer ülkelerin zararına olacak biçimde BEPS aracılığıyla KEYK kurallarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. OECD ve G20 ülkelerinden oluşan yapı bir “zengin ülkeler kulübü” olarak adlandırılmakta¹⁸ ve diğer ülkelerin çıkarları üye ülkelerinkiyle çatıştığında diğer ülkelerin çıkarlarının göz önünde bulundurulmadığı savunularak, BEPS gibi oluşumların da zengin ülkelerin çıkarlarını koruma amacı taşıdığı düşünülmektedir.¹⁹

Ancak bir diğer yandan, BEPS projesinin özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından vergi hasılatının geliştirilmesi açısından fırsatlar sunduğu fikri de savunulmaktadır. Buna göre, halihazırda uygulanan kurallardaki zayıf yönlerin giderilebilmesi amacıyla ortaya çıkan BEPS projesi, karar alıcıların vergi sistemlerini güncellemesi, bu sitemlere duyulan güveni yeniden sağlaması ve özellikle gelirin iktisadi faaliyetlerin gerçekleştiği ve değer yaratıldığı yerlerde vergilendirilmesi için fırsatlar sunmaktadır. Ona göre bu durum, özellikle sermaye ithal eden gelişmekte olan ülkelerin vergi tahsilatını olumlu etkileyecektir.²⁰ Ayrıca, çokuluslu şirketlerin yatırım yaparken ikametgâh ülkesi konusunda önyargıları olduğunda ve yabancı kökenli çok uluslu şirketlerin yatırımları vergi teşvikleri konusunda daha esnek cevap verdiğinde KEYK kurallarının en uygun politika olabileceği iddia edilmektedir. Bu durumda KEYK kuralları, devletlere seçici bir biçimde ve yabancı çokuluslu şirketler lehine bir vergi planlamasına olanak sağlayabilecektir.²¹

BEPS kapsamında Kontrol Edilen Yabancı Kurum konusundaki endişelerin temel kaynağı, mukim bir kuruluşun yabancı iştirakleri üzerinden gelir elde etme ve bu geliri vergi matrahından kaçırma olasılığıdır. BEPS projesinden önce de ülkeler KEYK'lerin yarattığı vergi kayıpları ile mücadele etmek amacıyla KEYK kurallarını kendi vergi düzenlemelerine dahil etmişlerdir. Ancak OECD'ye göre, bu kurallar BEPS'i çoğu zaman kapsamlı bir şekilde karşılamamakta ve hatta önemli eksiklikler ve zayıflıklar içermektedir. Tüm bu hususlar dikkate alınarak oluşturulan BEPS 3 Numaralı Eylem Planı, KEYK kurallarının tasarımı ve güçlendirilmesi ile ilgili değerlendirmelerde bulunarak öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.²²

17 Brauner, Yariv. Uluslararası Bakış Açısıyla BEPS: BEPS Nedir?. *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 1-37. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul 2018, s.12.

18 Dagan, Tsilly. “Community Obligations in International Taxation.” *Available at SSRN 2736923* 2016, s.21.

19 Brauner, Yariv. “What the BEPS.” *Florida Tax Review*, vol. 16, no. 2, 2014, s.63-64.

20 Prats Alfredo Garcia, Gelişmekte Olan Ülkelerin Bakış Açısıyla BEPS: İyi midir Kötü müdür? *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 123-135. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul 2018, s.126-127

21 Haufler, Andreas, Mohammed Mardan, and Dirk Schindler. “Double Tax Discrimination To Attract FDI And Fight Profit Shifting: The Role Of CFC Rules.” *Journal of International Economics* 114 (2018): 25-43, s.38.

22 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 2015a. <http://dx.doi.org/10.1787/978.926.4241152-en>
Erişim Tarihi: 11.03.2018

OECD 2015 yılı Nihai Raporu'nda, KEYK kurallarının altı blok biçiminde tasarlanması gerektiği belirtilmiştir. Bunlar; (i) Kontrol Edilen Yabancı Kurumun Tanımlanması, (ii) Kontrol Edilen Yabancı Kuruma İlişkin İstisna ve Eşikler, (iii) KEYK Gelirinin Tanımlanması, (iv) Gelir Hesaplamasında Kullanılan Kurallar, (v) Gelirin Hissedarlara Atfedilmesi ve (vi) Çifte Vergilendirmeyi Önleme veya Ortadan Kaldırma Kurallarıdır. KEYK kuralları ile temel olarak, vergi tabanının aşınması engellenirken, şirketler açısından da aşırı yönetim ve uyum maliyeti yaratılmadan çifte vergilendirme sorunlarından kaçınılması amaçlanmaktadır.²³

Bu bağlamda öncelikle, Kontrol Edilen Yabancı Kurum nitelemesinden ne anlaşıldığının ifade edilmesi ve bu kurumların tanımının yapılması ve yine bu kurumlar kapsamında ortaya çıkan hangi gelirlerin BEPS kapsamına alınacağıının belirlenmesi ve KEYK geliri tanımının yapılması gerekmektedir.

BEPS kapsamında bir kurumun hangi durumlarda “Kontrol Edilen Yabancı Kurum” (KEYK) olarak kabul edilebileceği ve KEYK kurallarının hangi durumlarda uygulanabileceği detaylı bir biçimde tanımlanmaktadır. İştiraklere veya bağlı ortaklara kaydırılarak gelirin yapay düşmesine neden olan tutarların vergi matrahına eklenmesi yanında, KEYK kuralları, ana kuruluşların BEPS kapsamında endişeler yaratan gelirler elde ettiği ve bu endişelerin başka bir yolla giderilemediği durumlarda, bu kuruluşlar bakımından da geçerli olabilecektir. KEYK'lerin kontrolü analiz edilirken, BEPS'in tavsiyesi, hukuki ve ekonomik kontrol açısından değerlendirme yapılmasıdır. BEPS kapsamında KEYK, *mukimlerin (kurumlar, gerçek kişiler ve diğerleri) üzerinde en az %50'den fazla kontrol sahibi olduğu yabancı kurumları* ifade etmektedir. Ancak, KEYK kurallarından kaçınmanın daha zor hale gelmesini amaçlayan devletler, bu eşiği daha aşağı çekebilecektir. Bu amaçla düzenlenen KEYK kurallarının hem doğrudan hem de dolaylı kontrolün söz konusu olduğu durumları kapsayacak biçimde uygulanması gerekmektedir.²⁴

A. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUMUN TANIMLANMASI

Şirketler hukukunda, tüm tarihsel süreç boyunca şirketler *ayrı işletme doktrinine göre*, kendi hak ve yükümlülüklerine sahip olan, hissedarlarından farklı, ayrı birer yasal kişilik olarak kabul edilmişlerdir. 19. Yüzyıl sonlarında, kurumlar genel olarak ayrı mükellefler olarak değerlendirilmeye devam edilmekle birlikte, birden fazla işletmenin birbiri ile bağlantılı oldukları durumlarda vergileme kapsamında özel hükümlere tabi olması gerektiği fikri yaygınlaşmış ve bu şirketlerin tek bir şirket olarak kabul edildiği *tek işletme doktrini* daha çok kişi tarafından benimsenmiştir.²⁵

Tek işletme doktrinine göre, bir bağlı ortaklığın geliri ana şirkete devredilinceye kadar, ikamet ilkesi gereğince, gelirleri için vergi ödemek zorunda değildir. Kazanılan gelir, ikamet edilen ülkeye transfer edildiğinde, ilke olarak, kaynak ülkede hesaplanan verginin ikamet edilen ülkede

23 European Commission, Commission Staff Working Document Accompanying The Document 2016c.

24 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.21.

25 Gedik, Grup Şirketlerinin Vergilendirilmesi Sistemleri ve Konsolidasyon 2019, s. 1-3.

hesaplanan vergiden daha düşük olması durumunda, bu gelire ilave bir vergi uygulanır. Bu ek vergi, kaynak ülkede ödenen vergi ile ikamet edilen ülkede hesaplanan vergi arasındaki farka göre hesaplanır²⁶.

Özellikle son yıllarda, yabancı sermayeli şirketlerin kuruluşunun yaygınlaşması, holdinglerin bünyelerinde barındırdıkları şirketleri dünyanın farklı ülkelerine yayması, bazı şirketlerin yabancı ülkelerde şubeler oluşturmaları, kredi ve borç ilişkilerinin daha karmaşık bir hale gelmesi sermaye hareketliliğini beslemiş ve teknoloji de bu sürecin vazgeçilmez bileşeni olmuştur²⁷. Bu noktada mükellefin ikamet ülkesinin vergileme yetkisini korumak amacıyla ortaya çıkan KEYK müessesesi, ikamet ülkesindeki hissedarların bireysel ya da toplu biçimde önemli ölçüde nüfuzu veya kontrolü altında bulunan yabancı şirketlere uygulanacaktır²⁸. KEYK kurallarının hem ulusal hem de küresel vergi matrahını koruyarak ülkelerin vergi gelirlerinde artış sağladığı ifade edilmektedir²⁹.

Kontrol edilen yabancı kurumlar, kuruluş amacına bağlı olarak sahip oldukları unsurlar nedeniyle şirket kontrolünü elinde bulunduran ortaklara mukimi oldukları ülke vergi sistemi vasıtasıyla, bu kurumdan elde edilen gelirler üzerinden ödenmesi gereken verginin ertelenmesine ya da vergiden kaçınmaya olanak sağlayan, yabancı ülkelerde kurulu kurum veya kuruluşlardır.³⁰

KEYK rejimleri, herhangi bir ülkedeki mukim kurum ortağının elde ettiği KEYK'in dağıtılmamış karının en azından bir bölümünün vergilendirilmesine olanak sağlar. Bu noktada ortağın vergilendirilmesinde, kar sanki dağıtılmış varsayılarak (fictive dividend approach) ortakla kurum arasında bağlantı kurulmakta ve karın ekonomik olarak ortağın kullanımına girdiği kabul edilmektedir.³¹ KEYK uygulamaları genelde transfer fiyatlandırması gibi yöntemlerin, düşük vergi oranına sahip ülkelerle mücadele konusunda yetersiz kalmasından dolayı uygulama alanı bulmuştur. Her ne kadar amaçları aynı olsa da ülke uygulamaları birbirinden farklılaşmaktadır.³² Bu nedenle OECD üye ülkelere KEYK kuralları konusunda yaptığı önerilerle uygulamada mümkün olduğunca birlik sağlanmasını hedeflemektedir.³³

KEYK kurallarının uygulanabilmesi için, ana şirketin yabancı bağlı ortaklığın sermayesinin yüzde 50'sini veya daha fazlasını kontrol etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, KEYK kuralları temel olarak iki eksenle farklılık gösterecektir. İlki, KEYK kurallarına tabi olan gelirle ilgilidir. Eğer işletme yaklaşımı benimsenmişse, kontrol edilen yabancı kurum tarafından elde edilen tüm gelir vergi matrahına dahil edilirken, işlemsel yaklaşımda KEYK kurallarının uygulanma alanı

26 Öz, N. Semih. "Controlled Foreign Company Regime In Turkey And Its Valuation." *Intertax* 40.11, 2012, s.643.

27 Soydan Yaltı, Billur. Uluslararası Vergi Anlaşmaları. Beta Yayın Dağıtım, 1. Baskı, İstanbul 1995, s.1.

28 Gedik, Türk ve Amerikan Vergi Hukuklarında Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları 2014a, s.3.

29 Clifford, Sarah. "Taxing multinationals beyond borders: financial and locational responses to CFC rules." *Journal of Public Economics* 173, 2019, s.45.

30 Sağlam, 2011, s.25.

31 Öz N. Semih, Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Türkiye'de Kontrol Edilen Yabancı Kurum Uygulaması, TÜRMÖB Yayınları-299, Ankara 2006, Sirküler Rapor Serisi, Seri No:2006 – 10, s.8

32 Öz, 2006. s.9

33 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.3

pasif sayılan belirli gelir türleriyle (telif hakkı veya faiz geliri gibi) sınırlanabilir. İkinci olarak, düşük vergili ülke tanımlaması yapılmaktadır. Bu konuda da iki yaklaşım hakimdir. Eğer eşik yaklaşımı kullanılıyorsa, ülkedeki KEYK mevzuatı ile gerekli bir asgari vergi düzeyi belirlenir. Yabancı ülkede ödenen asıl vergi yükü, yatırımın ana şirketin kendi ülkesinde gerçekleştirilmesi durumunda tahakkuk eden varsayımsal vergi yükünün önceden belirlenmiş yüzdesinin altına düşmemelidir. Ayrıca, hükümetler, KEYK kurallarının uygulandığı veya uygulanmadığı ülkeleri açıkça isimlendiren resmi siyah ya da beyaz listeleri yayımlayabilirler.³⁴

BEPS kapsamında, hangi durumlarda KEYK kurallarının uygulanacağını belirlemek için, KEYK'in tanımının doğru yapılması oldukça önemlidir. Dolayısı ile, bu süreçte kullanılacak kontrol tanımı ile iki farklı tespit yapılması gerekmektedir. Bunlar; "kontrol biçimleri"nin ve "kontrolün seviyesi"nin tespitidir³⁵. Kontrol kriteri genel olarak pay sahibinin bağlı ortaklığın finansal kararları üzerinde kontrolü elinde bulundurup bulundurmadığını ve dolayısıyla bu imtiyazını vergiden kaçınma amacıyla kullanıp kullanmadığının tespit edilmesini sağlar. Halen uygulanmakta olan çoğu KEYK rejimi, oy kullanma haklarının çoğunluğuna veya dağıtımdan kâr elde etme hakkı gibi bazı mali haklara sahip olmayı gerektirir.³⁶

Öncelikle, OECD BEPS'e ilişkin nihai raporunda *yasal kontrol*, *ekonomik kontrol*, *fili kontrol* ve *konsolidasyona dayalı kontrol* olarak dört kontrol biçiminden söz etmiştir³⁷;

(i) *Yasal kontrolde*, KEYK'de tutulan oy haklarının yüzdesini tespit etmek için mukimin bu kurumdaki sermaye oranına bakılmaktadır. Böylece, bir mukimin yabancı bir şirketi yönlendirerek, kendi istediği biçimde faaliyet göstermesini sağlayacak güce sahip olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, genel olarak ülkelerde uygulanan şirketler hukuku, bir şirketin hisse yapısını tasarlamasında büyük ölçüde esneklik sağlamaktadır. Bu durum da kontrol şartını ortadan kaldırmak için yapay paylaşım şart ve yapılarının kullanılmasına imkân tanıyabilmektedir. Yasal kontrolde odağın çoğu zaman çok dar olması nedeniyle, birçok ülke yasal kontrol yerine ekonomik kontrolü kullanmaktadır.

(ii) *Ekonomik kontrolde*, bir şirketin kâr payı haklarına, fesih ve tasfiye gibi özel durumlar bağlamında sermayesine ve malvarlığına odaklanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre mukimin, şirket hisselerinin çoğunluğunu elinde bulundurmasa bile şirketin dayanak varlıklarında (underlying value) hak sahibi olması durumunda, şirketi kontrol edebileceği kabul edilmektedir. Bu hak, tasfiye sırasında söz konusu işletmenin sermayesinin veya varlıklarının elden çıkarılması durumunda elde edilen gelirlerden kaynaklanabileceği gibi, temettüleri de içerebilmektedir. Ekonomik kontrol objektif olarak değerlendirilebilecek gerçeklere odaklanan, nispeten mekanik bir kontrol biçimidir.

34 Bräutigam, Rainer, Christoph Spengel, and Frank Streif. "Decline Of Controlled Foreign Company Rules And Rise Of Intellectual Property Boxes: How The European Court Of Justice Affects Tax Competition And Economic Distortions In Europe." *Fiscal Studies* 38.4 (2017): 719-745, s.727.

35 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.23

36 Clifford, 2019, s.46

37 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.23-24.

(iii) *Fiili kontrolde* ise, söz konusu yabancı şirketin günlük faaliyetlerini yönetme kabiliyetine kimin ya da kimlerin sahip olduğuna veya işlerine ilişkin üst düzey nitelikteki kararları kimin ya da kimlerin aldığına bakılmaktadır. Diğer bir yöntem de mukimin, KEYK üzerinde baskın bir etki kurmasını sağlayacak herhangi bir sözleşme ilişkisi olup olmadığının tespit edilmesidir. Fiili kontrol analizi, diğer kontrol analizlerinin (ekonomik ve yasal) saf dışı bırakılmasını engelleyici bir görev de üstlenmektedir. Ancak bu analizin her duruma uygulanması, vergi mükellefleri için ek maliyetlere, karmaşıklıklara ve belirsizliklere yol açacaktır. Bu nedenle, fiili kontrol analizleri, olguların ve durumların kapsamlı bir analizi ile birlikte bazı öznel değerlendirmeler yapılmasını gerektirmektedir.

(iv) *Konsolidasyona dayalı kontrol* kapsamında, yabancı şirketin, mukim şirketin hesapları ile konsolide olup olmadığına bakılmaktadır. Bu, yukarıda bahsedilen kontrol biçimlerinden temel olarak farklıdır. Yasal ve fiili kontrolde olduğu gibi, genel muhasebe ilkelerine uyulup uyulmadığının ve oy haklarının incelenmesi ile bir mukimin yabancı kurum üzerinde baskın etkide bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gibi analizler bu kontrol biçiminde de geçerlidir. Bunları yaparken, bir işletmenin konsolide edilmesinin gerekip gerekmediğini belirlemek için uluslararası muhasebe standartları ve kriterleri kullanılmaktadır.

Bir KEYK ile ilgili gerçekte kimin kontrol sahibi olduğu belirlendikten sonraki adım, KEYK kurallarının uygulanması için gerekli kontrol seviyesinin ya da eşik değerinin ne olacağını belirlemesidir. Amaç, kontrol eden tarafın, kârları yabancı bir şirkete kaydırma yeteneğine sahip olduğu tüm durumları yakalamak olduğundan, KEYK kurallarının minimum olarak, mukim vergi mükelleflerinin yabancı bir kurumda %50'den fazla bir yasal veya ekonomik menfaati olduğu durumları ele alması gerekmektedir. Öte yandan ana şirketin, yabancı şirkette %50 veya daha az oranda bir kontrole sahip olduğu belirli durumlarda, yabancı kurum üzerinde hala etkili olabileceğinden, vergi idareleri kontrol eşiklerini %50'nin altına indirmekte serbesttirler.³⁸

Kontrolün belirlenmesinde bir başka önemli durum, azınlık hissedarların birlikte hareket etmek suretiyle yabancı şirket üzerinde etkiye sahip olup olmadığının belirlenmesidir. Azınlık hissedarlarının birlikte hareket edip etmediklerini belirlemenin ilk yolu, paydaşların yabancı kurumu etkilemek için fiilen harekete geçip geçmediklerini belirlemek amacıyla "*birlikte hareket etme (acting-in-concert)*" analizini uygulamaktır. Bu durumda, yabancı kurumun KEYK kurallarına tabi olup olmadığını belirlemek için azınlık hissedarların payları toplanmaktadır. Bu yaklaşım önemli ölçüde idari maliyet yaratması nedeniyle çok yaygın kullanılmamaktadır. Ancak en önemli avantajı, mekanik bir teste kıyasla, hissedarların birlikte hareket ettiklerini daha doğru tanımlayabilmesidir. Azınlık hissedarlarının birlikte hareket edip etmediğini belirlemenin ikinci yolu, *tarafların ilişkilerine bakmaktır*. Kurallar, %50 eşikinin karşılanıp karşılanmadığını belirlerken ilişkili tarafların çıkarlarını da kapsamakta ise, bu durum, birlikte hareket etme analizine duyulan ihtiyaç ortadan kalkacaktır. Azınlık hissedarlarının yabancı kurum üzerinde etki gösterip göstermediğini ortaya çıkarmanın üçüncü yolu, *mülkiyet ilişkilerini incelemektir*. Örneğin ABD'de, KEYK kapsamında, tüm yerleşik hissedarların her birinin haklarının %10'un

38 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.25.

üzerinde olması durumunda, kontrol seviyesi tespit edilirken bu oranlar toplanmaktadır. Ancak, bütün dikkati düşük bir eşğin üzerinde toplayan (ör. %10) veya yalnızca sahiplerin sayısına odaklanan KEYK kuralları, vergi mükelleflerinin gerçekte birlikte hareket edip etmediklerini her zaman doğru bir şekilde tespit edemeyebilir³⁹

B. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUMA İLİŞKİN İSTİSNA VE EŞİKLER

BEPS kapsamında KEYK'lere ilişkin üç farklı istisna ve eşik şartı belirlenmiştir. Bunlar, i) KEYK kurallarının uygulanmayacağı bir asgari eşik, ii) Kaçınma karşıtı ya da önleyici düzenleme, iii) KEYK kurallarının yalnızca ana şirketten daha düşük vergi oranına sahip ülkelerde mukim yabancı şirketlere uygulanacağı bir vergi oranı istisnasıdır:⁴⁰

i) Asgari Eşik Düzenlemesi: Bu uygulama ile, bir yabancı kurumun KEYK kazancı kapsamına alınabilecek gelirleri bulursa bile, daha önceden belirlenmiş bir oran ya da yüzdenin altında kalan gelirler için istisna uygulanmaktadır. Söz konusu uygulama sayesinde asgari eşik değerinin altında gelire sahip şirketler bu kuralların dışında tutularak, KEYK kurallarının uygulanması sürecinde idari maliyetlerin azaltılması ve KEYK kurallarının odağının daha net belirlenerek daha etkili hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Birleşik Krallık gibi bazı ülkeler, manipüle riski yüksek gelirler açısından daha yüksek bir eşik uygulamaktadır.

ii) Kaçınmanın Önlenmesine Yönelik Düzenleme: Bu uygulama ile, yalnızca vergiden kaçınma sonucu yaratan işlem ve uygulamaların KEYK kuralları kapsamına alınacağı ifade edilmektedir. Ancak, önleyici tedbir niteliğine haiz bu uygulama bir ön kural olarak, yol açtığı uyum ve yönetim maliyetleri nedeniyle KEYK kurallarının etkinliğini azaltabilir. Ayrıca, KEYK kuralları kapsamında gelirin doğru bir biçimde tanımlanmasından sonra kaçınma önleyici düzenlemelere ihtiyaç duyulmamalıdır. Dolayısı ile, raporda kaçınma önleyici düzenlemeye gereksinim duyulmadığı belirtilmiştir. Ancak yine de bu yaklaşımdan, karın kaydırılması ve matrah aşındırılması ile mücadelede, kaçınma önleyici düzenlemelere hiçbir zaman başvurulmayacağına anlaşılmaması gerektiği belirtilmiştir.

iii) Vergi Oranı İstisnası Düzenlemesi: Bu uygulamada, bir ülkenin daha önceden belirlediği kurumlar vergisi oranı ile yabancı kurumun tabi olduğu kurumlar vergisi oranı kıyaslanarak, o kurumun KEYK olarak değerlendirip değerlendirilmeyeceğine karar verilmektedir. Buna göre, yabancı kurumun tabi olduğu kurumlar vergisi oranı ülkenin belirlediği vergi oranının altında kaldığı durumda yabancı kurum KEYK olarak değerlendirilecektir. Aksi takdirde, yabancı kurum KEYK kuralları dışında bırakılacaktır. Böyle bir uygulamanın iki nedeni vardır. Birincisi, bu yaklaşım kuralların sadece düşük vergilerden yararlanan ve dolayısıyla kar kaydırma ve matrah aşındırma riskine en çok sahip olan şirketler için geçerli olduğu anlamına gelmektedir. İkincisi, düşük vergi oranlı KEYK'lere odaklanması, vergi

39 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s. 28-30.

40 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.33-36

mükellefleri için daha fazla kesinlik sağlayabilir ve genel yönetim maliyetini azaltabilir. Bununla birlikte, bu tip bir düzenleme karın, vergi oranının daha yüksek olduğu alanlarına kaymasına izin verdiği için, matrahın aşındırılması ve karın kaydırılmasını tamamen engellemediği anlamına gelebilir. Bu nedenle, bazı ülkeler bu düzenlemeden kaçınmıştır.

Üç yaklaşımdan hangisinin kullanıldığına bakılmaksızın, kontrolün bir başka şirket aracılığıyla da söz konusu olabileceği ve dolayısıyla karın kaydırılması hususunda ortaya çıkan fırsatların hem doğrudan hem de dolaylı kontrolü içerecek şekilde tanımlanması gerekmektedir. Ayrıca, genel yönetim maliyeti seviyesini azaltmak için, KEYK ile ilgili ilke ve kurallar, matrah aşındırması ve karın kaydırılması konusunda risk taşımayan kurumlardan ziyade daha riskli kurumlara odaklanılarak işletilmelidir. Böylece, hem KEYK kurallarının hedefinin daha net ve belirli olması sağlanır hem de bazı şirketler kurallardan muaf tutularak yönetsel yük azaltılmış olur. Ancak yine de KEYK kuralları dışında kalan bu şirketlerin, belli raporlamaları yerine getirmesi istenerek, bunlar üzerinde de denetim sürdürülmüş olur.⁴¹

C. GELİRİN TANIMLANMASI

Gelirin tanımlanması konusunda üç yöntem öne sürülmüştür. Bunlar; i) Kategorik analiz, ii) Mahiyet Bazlı Analiz, iii) Aşırı Kar Analizi ve iv) İşlem ve İşletme Yaklaşımıdır. Raporla, kategorik analiz de *yasal sınıflandırma, tarafların ilişkili olma durumu ve gelirin kaynağı* olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

i) *Kategorik Analiz*: KEYK kapsamında, kurumun elde ettiği gelirin iyi biçimde tanımlanması ve kategorize edilmesi önemlidir. Bu bağlamda, gelirin yasal olarak sınıflandırılmasında; i) *temettüleri*, ii) *faiz gelirleri*, iii) *sigorta gelirleri*, iv) *telif ve fikri mülkiyet hakları* ve v) *satış ve hizmet gelirleri* olmak üzere beş kategori kullanılmaktadır. Gelirin tanımlanmasında bu kategorilerin kullanılmasının nedeni, bu gelirlerin daha hareketli olması ve böylece KEYK kuralları çerçevesindeki endişeleri doğurmasıdır. Bu tanımlama süreci aynı zamanda, bu gelir kategorilerinin KEYK kapsamında nasıl kötüye kullanılabilceğinin de ortaya konmasını gerektirmektedir.⁴²

a. Temettülerin, salt “pasif” yani herhangi bir temel faaliyetten kaynaklanmayan gelirlerin, KEYK’te kaydırılarak kullanılmasını sağlaması, *temettüler* konusundaki en temel endişeyi oluşturmaktadır. Ancak bu endişelerin söz konusu olmadığı üç durum mevcuttur. İlk olarak, kar paylarının bir iştirakin aktif gelirinden ödenmesi halinde KEYK kapsamındaki kaygılara yer olmayabilir. İkinci olarak, birçok ülke şu anda, belirli temettü gelirlerini vergilendirmeden muaf tutmaktadır. Bu durumda, eğer ana şirketin faaliyet gösterdiği ülkede, o şirket tarafından elde edilen temettüler belirli bir oranda vergiden muaf tutulacaksa yine KEYK kuralları gündeme gelmeyebilir. Son olarak, eğer KEYK aktif olarak ticaret ile

41 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s. 32-33.

42 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.44-46.

veya menkul kıymet ticareti ile uğraşıyorsa ve bu kuruluşa yapılan temettü ödemeleri bu faaliyetlerle ilgiliyse KEYK kuralları devreye girmeyebilir.

b. Faizlerin, şirketler grubu (ana şirket ve iştirakleri, bağlı ortakları vs.) içinde kolaylıkla hareket edebilme olanağı, yapay olarak gelirin aşındırılmasına, ana şirketin kaldıraç oranının artmasına ve KEYK'in de aşırı sermayelendirilmesine yol açabilir. Faiz ve finansman gelirlerinin ilgili ve ilişkili kişilerden kazanılması, KEYK'in aşırı sermayelendirmesi, faiz gelirin katkı sağlayan faaliyetlerin KEYK'in vergilendirileceği bölgenin dışında gerçekleşmesi ya da bu gelirin aktif finansal işlemlerden kaynaklanmaması durumlarında KEYK konusundaki endişeler artabilir.

c. Sigorta gelirleri söz konusu olduğunda temel sorun, bu gelirlerin bu risklerin yer aldığı vergilendirme alanlarından uzaklaştırılarak, düşük vergi alanlarına doğru yönlendirilebilmesidir. Dolayısı ile, i) söz konusu KEYK'in benzer sigorta kuruluşlarına göre aşırı sermayelendirmeye gitmesi, ii) sigorta ettirilen risklerin, poliçe sahibinin, faaliyetin ve lehdarının başka bir vergileme alanında yer alması ve iii) sigorta gelirlerinin, ilişkili taraf ile sözleşmelerinden veya politikalarından türetilmiş olması durumları (özellikle ilgili kişi sigorta priminin ödenmesi için bir indirimden yararlandığı) KEYK kuralları kapsamındaki şüpheleri artıracaktır. Bununla birlikte, bir şirketler grubunda finansal sektör düzenlemelerine tabi bir kuruluş (regulated entity) tarafından kazanılan gelir aynı endişeleri meydana getirmeyecektir. Çünkü düzenlemeler, riskler ve sermaye açısından kısıtlamalar getirmektedir.

d. Telif ve fikri mülkiyet hakları da yüksek oranda hareket edebilme özeliğine sahiptir. Böylece, bu gelirler, gelirin ortaya çıktığı yerden bir başka yere kolayca kaydırabilirler. Özellikle telif haklarının yönlendirilmesi oldukça kolaydır. Çünkü, bu gelir birçok farklı formda dağıtılabilir ve kullanılabilir. Bunların hepsi farklı ülkelerin KEYK kuralları uyarınca farklı biçimsel sınıflandırmalara tabi olabilir. Örneğin bu gelirler, satış gelirlerine gömülebilir. Bu nedenle, telif hakları, bazı ülkelerin KEYK kuralları uyarınca aktif satış geliri olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer sorun da bu gelirlerin değerini belirleme konusundaki zorluktur. Ayrıca, temel alınan fikri mülkiyetten doğrudan elde edilen gelirlerin, ilgili hizmetlerden veya ürünlerden elde edilen gelirden ayrılması da genellikle zordur. Tüm bu nedenlerden ötürü, KEYK kuralları kapsamında ortaya çıkan uluslararası düzenlemelerin bu gelirleri tam olarak tespit edebilecek düzenlemeler hayata geçirmesi oldukça zor görünmektedir.

e. Satış ve hizmet gelirleri kapsamında iki durumda gelirin kaydırılması konusunda endişe oluşabilecektir. Bunlar; i) Bir mal ve hizmet satışı gerçekleştiren şirketin, ilişkili kişilerden satın aldığı ve çok az değer kattığı veya hiç değer katmadığı mal ve hizmetler için satış ve hizmet gelirleri elde etmesi ve ii) Yukarıda tartışıldığı gibi, fikri mülkiyet haklarından KEYK'e kaymış olan ve KEYK'in çok az değer kattığı ya da hiçbir değer katmadığı gelirlerin de genellikle satış ve hizmet gelirleri olarak kabul edilmesidir. Bu uygulamalar sonucunda yine gelirin KEYK kuralları kapsamına dahil edilmesinden kaçınılabılır.

ii) *Mahiyet Bazlı Analiz*: Bu analiz yönteminde, KEYK'in gelir yaratma kapasitesi ve gelir yaratıcı faaliyetleri olup olmadığına bakılarak, hangi gelirlerin bu faaliyetlerden kaynaklanmadığı ve dolayısı ile KEYK kuralları kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirlenmektedir. Mahiyet analizi, kişileri, mülkleri, varlıkları ve hatta riskleri de analize dahil ederek KEYK'in gelirinin temel mahiyetten ayrılıp ayrılmadığını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu analizde hangi araçlar kullanılırsa kullanılsın, sorulan temel soru "KEYK'in geliri kendi kendine kazanma kabiliyeti olup olmadığı"dır. Her ne kadar bu yöntem karmaşık bulunsa ve yönetsel maliyetleri artırsa da kaydırılan geliri ve karı doğru bir biçimde tespit etme konusunda etkilidir. Ortaya çıkan bu maliyetleri en aza indirebilmek için, belirli gelir kategorileri için mahiyet analizi yöntemi kullanılabilir. Böylece kategorisine bağlı olarak gelirler, otomatik olarak mahiyet analizi kapsamına dahil edilmiş veya otomatik olarak hariç tutulmuş olacaktır.⁴³

iii) *Aşırı Kar Analizi*: Bu yöntem henüz hiçbir KEYK kuralında kullanılmamaktadır. Aşırı kar, düşük oranlı vergilerin uygulandığı ülkelerde KEYK'lerin elde ettiği "normal getiri"yi aşan tutarı ifade etmektedir. Böyle bir yaklaşımla, örneğin, genel olarak vergi mükelleflerinin bir telif hakkı olmadan, basitçe alım-satım, hizmet sunma ya da üretimden normalin üzerinde bir getiri elde etmesinin beklenilmeyeceği düşünülerek, bunun telif hakkı gibi başka bir durumla ilgili olup olmadığı araştırılmaktadır. Bazı durumlarda, ilişkili taraflar arasındaki maddi olmayan duran varlıkların ve riskin aktarılması işlemleri, sistematik olarak yanlış fiyatlamaya açık olabilir ve aynı işlemler ilişkili olmayan kişilerle yapıldığında ortaya çıkmayacak, normalin üzerinde bir getiri elde edilmesine yol açabilir. Bu durumda, ortaya çıkan normalin üzerindeki getiri için aşırı kar yaklaşımı uygulanmalıdır. Aşırı kar analizinde, normal getiri hesaplanarak, KEYK tarafından elde edilen getiriden çıkarılır. Kalan tutarın tamamı aşırı kar olarak kabul edilir. Bu yaklaşımda, söz konusu getirinin KEYK geliri kabul edilebilmesi için resmi sınıflandırmalarda yer alması, kimden veya hangi faaliyetlerden elde edildiğinin tespit edilmesi ya da BEPS kapsamındaki endişeleri doğuran gelirlerin oluşmasını sağlayıp sağlamadığının bilinmesi gerekmektedir. Ancak, aşırı kar yaklaşımında normal getirinin tam ve kesin olarak tespitinde belli zorluklar bulunmaktadır. Bu zorlukları gidermek adına alternatif çözümler üretilmeye çalışıldığından, bu yöntem üzerinde bir fikir birliği yoktur.⁴⁴

iv) *İşlem ve İşletme Yaklaşımı*: KEYK gelirini tanımlamak için hangi analiz türünün kullanıldığına bakılmaksızın, bu analizin işletme bazında mı yoksa bireysel gelir akışlarını da belirten işlem bazında mı uygulanacağını belirlemesi gerekmektedir. İşletme yaklaşımı kapsamında, belirli bir tutarı veya belirli bir gelir yüzdesini elde etmeyen bir işletmenin ya da belirli faaliyetlerde bulunan bir işletmenin, gelirinin bir kısmı KEYK kazancı niteliğinde olsa bile, bu kapsamda ele alınmayacaktır. Aksine, işlem yaklaşımı altında, her bir gelir akışının karakteri, bu gelir akışının KEYK kazancı olup olmadığını belirlemek için değerlendirilmektedir. İki yaklaşım arasındaki fark, işletme yaklaşımı altında, gelirin büyük

43 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.47-49.

44 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.49-50.

kısımının KEYK kazancı tanımına girip girmediğine bağlı olarak ya gelirin tamamı KEYK kazancı sayılacak ya da bu kapsam dışında bırakılacaktır. İşlem yaklaşımı kapsamında ise, büyük kısmı KEYK kazancı tanımına girmese bile bazı gelirler bu kapsama dahil edilebilirken, büyük kısmı bu tanımlamaya dahil olsa bile bazı gelirler KEYK kazancı kapsamı dışında tutulabilmektedir.⁴⁵

D. GELİRİN HESAPLANMASI

Bir KEYK'in gelirinin hesaplanması konusunda iki soru gündeme gelmektedir: i) Hangi vergi yetki alanının kurallarının uygulanması gerektiği, ii) KEYK gelirini hesaplamak için herhangi bir özel kuralın gerekli olup olmadığıdır. Bir KEYK'in gelirini hesaplanması konusunda dört seçenek mevcuttur. Bunlar, i) KEYK gelirinin hesaplanmasında ana şirketin bulunduğu ülkenin vergi kurallarının uygulanması, ii) KEYK'in bulunduğu ülkenin vergi kurallarının uygulanması, iii) Mükelleflere hangi ülkenin kurallarının geçerli olacağı konusunda seçme hakkı verilmesi ve iv) KEYK gelirinin uluslararası finansal raporlama standartlarına göre hesaplanmasıdır. KEYK gelirinin hesaplanması konusunda BEPS'in tavsiyesi ilk yöntem yani, ana şirketin bulunduğu ülkenin vergi kurallarına göre hesaplanmasıdır. Çünkü diğerlerinin aksine bu yöntem hem BEPS'in hedefleri ile daha uyumludur hem de yönetim maliyeti diğerlerine oranla daha azdır. Ayrıca yasal olarak izin verildiği ölçüde, vergi idarelerinin KEYK zararlarının mahsuplarını sınırlayan belirli bir kurala sahip olmaları gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁶

E. GELİRİN ATFEDİLMESİ

KEYK gelirinin belirlenmesinden sonraki aşamada, bu gelirin ilgililerine paylaştırılması gerekmektedir. Gelirin atfedilmesi beş adıma ayrılabilir: i) Gelirin hangi vergi mükelleflerine atfedileceğini belirlemek, ii) Gelirin ne kadarının atfedileceğini belirlemek, iii) Gelirin mükelleflerin beyannamelerine ne zaman dahil edilmesi gerektiğini belirlemek, iv) Gelirin nasıl ele alınması gerektiğini belirlemek ve v) Gelire hangi vergi oranının uygulanacağını belirlemektir. KEYK kazancının olabildiğince doğru tespit edilebilmesi ve bunlara KEYK kurallarının uygulanabilmesi için BEPS bazı tavsiyelerde bulunmuştur. İlk olarak ülkeler, KEYK kurallarının temelinde yatan politika hususlarına bağlı olarak farklı kontrol eşikleri kullanmaya karar verebilse de mümkün olduğunda minimum eşik değerini benimsemelidir. İkinci olarak, atfedilen her bir gelir hem oransal hem de gerçek mülkiyet ya da etki süreleri dikkate alınarak hesaplanmalıdır. Bir diğer tavsiye, KEYK kuralları kapsamında gelirin, ana şirketin bulunduğu ülkenin vergi kurallarına göre hesaplanmasıdır. KEYK kazancının atfedilmesi konusunda minimum kontrol eşığının (örneğin %10) benimsenmesiyle yönetim ve uyum maliyetleri de azaltılmış olacaktır. Mevcut tüm KEYK kuralları, her vergi mükellefinin gelir mülkiyeti ile orantılı biçimde gelir atfetmektedir, ancak mülkiyeti yılın yalnızca bir bölümünde devam eden vergi mükelleflerine

45 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.50-52

46 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.57-59.

nasıl işlem yapılacağı konusunda farklılıklar söz konusudur. Bazı vergi idareleri, mükellefin mali yılın son günündeki durumunu baz alarak gelirin tamamını KEYK kazancı kapsamında değerlendirmektedir. Bu her ne kadar gelirin yanlış biçimde atfedilmesine yol açabilse de vergi planlaması için fırsatlar yaratabilir.⁴⁷

F. ÇİFTE VERGİLENDİRMEİNİN ÖNLENMESİ

KEYK kuralları, bu kurallar uygulandığında çifte vergilendirmeye yol açmayacak hükümler içermelidir. Çifte vergilendirmenin ortaya çıkabileceği en az üç durum vardır: (i) *Mükelleflere atfedilen KEYK gelirinin yabancı bir ülkede kurumlar vergisine tabi olduğu durumda*; (ii) *Birden fazla vergi yetki alanının KEYK kurallarının aynı KEYK gelirine uygulandığı durumda*; ve (iii) *Bir KEYK'in, mukim hissedarlarına KEYK kuralları uyarınca atfedilen geliri halihazırda kar payı olarak dağıttığı durumlarda veya mukim hissedarların KEYK'teki gelirlerini elden çıkarmaları durumunda* çifte vergilendirme söz konusu olabilir. Bununla birlikte, diğer başka durumlarda da çifte vergilendirme sorunu ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, iki vergi yetki alanı arasında transfer fiyatlandırması konusunda bir düzenleme varken KEYK kazancının üçüncü bir vergi yetki alanında ortaya çıkması durumunda yine çifte vergilendirme söz konusu olabilir. KEYK kurallarının, bu ve diğer durumların çifte vergilendirmeye yol açmasını önleyecek biçimde tasarlanması gerekmektedir.⁴⁸

İlk iki durum için BEPS kapsamında sunulan öneri, yabancı ülkede ödenen vergilerin vergileme yetkisine sahip ülkede ödenecek olan kurumlar vergisinden mahsup edilmesidir. Bu mahsup, tevkif yoluyla ödenen vergiler de dahil olmak üzere, vergi yetkisine sahip ülkedeki ödenmesi gereken vergi miktarından daha yüksek olmayan tüm vergileri kapsmalıdır. Üçüncü durumda ise, KEYK'lerin gelirinin daha önceden vergilendirilmesi durumunda kar payları ve hisselerin elde çıkarılmasıyla elde edilen gelirin vergiden muaf tutulması önerilmektedir. Ancak bu konuda nasıl bir uygulamaya yapılacağı, vergi yetkisine sahip ülkeye bırakılmıştır.⁴⁹

II. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM KURALLARI AÇISINDAN ATAD UYGULAMALARI

Birçok üye devlet, vergilendirme açısından tek bir platform oluşturma ve adil bir vergilendirme çerçevesine sahip olma ihtiyacını, küreselleşmiş bir dünyada dışsal boyutun önemini ve ortak bir yaklaşım benimsenmesinin gerekliliğini vurgulayan bir analiz ortaya koymuşlardır.⁵⁰ Bu kapsamda ortaya çıkan ATAD (Anti-Tax Avoidance Directive) olarak adlandırılan oluşum, aslında bir bakıma BEPS'in Avrupa Birliği içinde uygulanması öngörülen halidir. Bu anlamda BEPS'i takip eden ATAD'da da yer alan KEYK kuralları, BEPS'e oldukça benzer yaklaşımlar

47 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.61-64.

48 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.65.

49 OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules 2015a, s.65-66

50 European Commission, Commission Staff Working Document Accompanying The Document 2016c, s.10.

çerçevesinde inşa edilmiştir. ATAD kapsamında, AB üye devletlerinin, Direktif ile uyumlu hale getirdikleri kurumlar vergisi mevzuatlarını 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren yürürlüğe koymaları öngörülmüştür.⁵¹

KEYK kuralları, mükelleflerin ikamet ettikleri ülkenin vergi tabanını, bir KEYK'e kaydırarak, vergi matrahını aşındırmasını önlemek için tasarlanmıştır. Bununla birlikte, mevcut KEYK kuralları, her zaman güncel ilişkilere ve yeni gerekliliklere uyarlanmadığı için, matrah aşındırması ve karın kaydırılmasını önlemede yetersiz kalabilmektedir. Mükellefler, mevcut KEYK kurallarından kaçınmayı mümkün kılan uygulamalar geliştirmişlerdir. Örneğin, mükellefler KEYK'lerin tanımını, yabancı iştirakin yasal formunun seçilmesi sürecinde kontrol seviyesinin parçalanması veya birden fazla iştirak arasında gelirin dağıtılması yoluyla manipüle edebilmektedirler.⁵²

BEPS'te olduğu gibi ATAD'da da çok uluslu şirketlerin, yüksek vergilerin uygulandığı ülkelerde bulunan ana şirketlerinden, düşük vergiler uygulanan ya da hiç vergi alınmayan ülkelerdeki kontrol edilen şirketlere, gelirin ve karın kaydırılması yoluyla vergi tabanının aşındırılması amacı taşıdığı durumlar KEYK kuralları kapsamına alınmaya çalışılmaktadır. Böylece, vergi yetkisi bulunan üye ülkenin, düşük vergi uygulanan ya da hiç vergi uygulanmayan ülkelerdeki yan kuruluşlara kaydırılan gelirleri vergilendirebilmesinin önünün açılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, eğer karın ya da gelirin kaydırıldığı ülkedeki efektif vergi oranı, vergi yetkisi bulunan ülkede uygulanan vergi oranının %40'ından daha az ise, KEYK kuralları devreye girecektir. Ayrıca ATAD kapsamında, şirketlere yurt dışında ödedikleri vergiler için vergi notu da verilmektedir. Kısacası hedeflenen, kârların ortaya çıktıkları üye devlette etkili bir şekilde vergilendirilmesini sağlamaktır.⁵³

A. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUMUN TANIMLANMASI

ATAD'da, karı vergiye tabi olmayan ya da vergiden muaf olan bir kuruluşun, kontrol edilen yabancı bir şirket olarak sınıflandırılması için iki koşulun karşılanması gerekmektedir. Bunlar Direktif'in 7. Maddesinin birinci fıkrasında belirtilmiştir:⁵⁴

- a) İlk olarak, üye devlette yer alan bir ana şirketin, kendi başına veya ilişkili işletmelerle birlikte, doğrudan ya da dolaylı olarak i) *bir yabancı şirkette yüzde 50'den fazla oy hakkına sahip olması* veya ii) *şirketin sermayesinin 50'den fazlasına sahip olması* veya iii) *işletmenin karının yüzde 50'sinden fazlasını almaya hak kazanması* gerekmektedir.
- b) İkinci olarak, bir şirketin KEYK kuralları kapsamında vergilendirmeye tabi tutulabilmesi için, söz konusu yabancı ülkede uygulanan kurumlar vergisi oranının, üye devlette uygulanan

51 European Commission, Council Directive (Eu) 2016/1164 of 12 July 2016b: 13

52 European Commission, Commission Staff Working Document Accompanying The Document 2016c, s.5-6

53 European Commission, European Commission – Fact Sheet, The Anti Tax Package – Questions and Answers, Brussels, 28 January 2016d, s.3.

54 The Council of The European Union. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 Laying Down Rules Against Tax Avoidance Practices That Directly Affect The Functioning Of The Internal Market, s.11

kurumlar vergisi oranı ile yabancı ülkede uygulanan kurumlar vergisi oranı arasındaki farktan daha düşük olması gerekmektedir.

İkinci maddedeki koşul kapsamında örneğin, üye devlet %25'lik bir efektif vergi oranı uygularken, yabancı ülkede %10'luk efektif vergi oranı söz konusu ise, bu durumda vergi oranları arasındaki fark %15 olacak ve yabancı kurum KEYK olarak sınıflandırılacaktır. Çünkü bu fark yabancı ülkede uygulanan efektif vergi oranından daha büyüktür.⁵⁵

B. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUMA İLİŞKİN İSTİSNA VE EŞİKLER İLE GELİRİN TANIMLANMASI

Yabancı bir işletme KEYK olarak sınıflandırıldıktan sonra, ATAD'ın 7. maddesi, yabancı şirketin hangi gelirlerinin ve bu gelirlerin ne kadarının üye ülkede vergilendirilebileceği konusundaki seçenekleri belirtmektedir.⁵⁶

ATAD, gelirin tanımlanması konusunda BEPS'in önerdiği gelir analizi yaklaşımlarını benimsemiş ve üç analize yer vermiştir. İlk olarak, *kategorik analiz* kapsamında, gelirler yasal kategorilerine göre ve aynı zamanda taraflar arasındaki ilişkilere bakılarak sınıflandırılabilir. Böylece elde edilen bu gelir kategorilerinden, hangilerine KEYK kuralları uygulanacağı belirlenir. İkincisi *mahiyet bazlı analizdir*. Bu analiz yoluyla, bir eşik testi ya da oransal analiz yoluyla KEYK'e kaydırılan gelirin gerçek bir faaliyete atfedilip atfedilemeyeceğine bakılabilir. Üçüncüsü, *aşırı kar analizidir*. Bu yöntemle, transfer fiyatlandırması kuralları uygulandıktan sonra dahi KEYK'de kalan olağanüstü öz sermaye getirileri (özellikle, faiz veya telif hakkı şeklinde) olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Devletler bu yaklaşımlardan birini seçebilir veya bunları birleştirebilir. Yine bu yaklaşımlar, işlem veya işletme bazında uygulanabilir.⁵⁷

7. maddenin, ikinci fıkrasının (a) bendinde, kategorik analiz temelinde vurgulanan gelir kategorileri yer almaktadır. Bunlar; i) faiz gelirleri, ii) telif ve fikri mülkiyet hakları, iii) temettüleri, iv) finansal kiralama gelirleri, v) sigorta ve bankacılık gelirleri ve vi) satış ve hizmet gelirleridir. Bu bağlamda, ATAD'ın BEPS'ten farklı olarak finansal kiralama gelirlerini de KEYK geliri tanımlaması kapsamına aldığı görülmektedir.⁵⁸

Yine 7. maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde mahiyet analizi temelinde, yabancı şirket gelirlerinin “vergi avantajı elde etmek için asıl amaç ve faaliyetlerden değil, gerçek olmayan düzenlemelerden” kaynaklanması şartıyla, dağıtılmamış karların vergi yetkisine sahip üye devlet tarafından vergilendirilebileceği ifade edilmektedir.⁵⁹

55 Trusevic, Andzej. Interest Limitation and CFC rules in the Anti Tax Avoidance Directive, Master Thesis. *Tilburg University, Tilburg School of Law*, 2017, s.33.

56 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s.11-12.

57 European Commission, Commission Staff Working Document Accompanying The Document 2016c, s.15-16.

58 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s.11.

59 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 12.

BEPS'te olduğu gibi ATAD kapsamında da belli istisnalar ve eşik değerler öngörülmüştür. İlk olarak, 7. maddenin üçüncü fıkrasında belirtildiği şekliyle, “yabancı şirkete atfedilen gelirlerin üçte birinin ya da daha azının ikinci fıkranın (a) bendinde belirtilen gelir kategorilerine girmesi durumunda” 7. maddenin birinci fıkrada belirtilen koşullar gerçekleşse dahi⁶⁰, yabancı şirket üye devlet tarafından KEYK kapsamına alınmayabilecektir.⁶¹

Ayrıca, 7. maddenin dördüncü fıkrası gereğince⁶²;

- i) 750.000 Euro'dan daha fazla olmayan muhasebe karına ve 75.000 Euro'dan daha fazla olmayan ticari kazançla sahip olunması ve,
- ii) Bir vergi dönemi içinde muhasebe karının işletme maliyetlerinin %10'undan fazla olmaması durumunda,

Üye Devletler, bu şartları taşıyan yabancı kurumları ikinci fıkranın (b) bendi kapsamı dışında bırakabilecektir.

C. GELİRİN HESAPLANMASI, ATFEDİLMESİ VE ÇİFTE VERGİLENDİRMEİN ÖNLENMESİ

Direktif'in 8. Maddesinin birinci fıkrasında, “7. maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki gelir tanımının geçerli olduğu durumlarda, yabancı kurum zararlarının hesaplamaya dahil edilemeyeceği ancak ulusal yasalara göre sonraki dönemlere aktarılacağı” hüküm altına alınmıştır.⁶³

Yine 8. maddenin ikinci fıkrasında, “7 maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinin geçerli olduğu durumlarda, vergi mükellefinin vergi matrahına dahil edilecek gelir, kontrol eden şirket tarafından yürütülen önemli insan işlevleriyle bağlantılı varlıklar ve risklerden kaynaklanan miktarlarla sınırlı olacaktır. KEYK gelirinin hesaplanmasında ise, emsallere uygunluk (arm's length) prensibi uygulanacaktır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında, vergi matrahına dahil edilecek gelirin, 7. Maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde tanımlandığı gibi, vergi mükellefinin işletmeye katılımı ile orantılı olması gerektiği belirtilmektedir. 8. maddenin dördüncü fıkrası, gelirin, işletmenin vergi yılının sona erdiği vergi dönemine dahil edileceğini ifade etmektedir.⁶⁴

Direktif, çifte vergilendirmeyi önlemek amacıyla belli hususları hüküm altına almıştır. İlk olarak 8. maddenin beşinci fıkrasında, “işletmenin vergi mükellefine kar dağıtması ve dağıtılan kârın vergi mükellefinin vergilendirilebilir gelirinə dahil edilmesi durumunda, 7. maddeye göre daha önce vergi matrahına dahil edilen gelir tutarı, dağıtılan karlar nedeniyle vergi tutarı hesaplanırken çifte vergilendirme yapılmasını önlemek amacıyla vergi matrahından düşüleceği” belirtilmiştir.

60 Bkz. Bölüm II, Kontrol Edilen Yabancı Kurumun Tanımlanması.

61 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 12.

62 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 12.

63 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 12.

64 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 12.

Altıncı fıkrada ise, “tam mükellef şirketin yurtdışı iştirak hisselerini elden çıkarmasından elde edilen gelirin herhangi bir kısmının daha önceden 7. maddeye göre vergi matrahına dahil edilmiş olması durumunda, bu kazançlar nedeniyle ödenecek vergi tutarı hesaplanırken çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla matrahtan mahsup edileceği” ifade edilmiştir.⁶⁵

Ayrıca, 8. maddenin yedinci ve son fıkrası, “üye devletin, mükellefin ikametgahı ya da bulunduğu yerdeki vergi yükümlülüğünden, başka yerde ödediği vergileri mahsup etmesi ve bu tutarın ulusal yasalara göre belirlenmesi gerektiğini” hüküm altına almıştır.⁶⁶

Kısacası, Direktif’in 8. maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları, üye devletlerin bir çifte vergilendirme uygulamasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Bunun için geliştirilen öneri, KEYK geliri üzerinden daha önceden ödenen verginin, hesaplanacak vergi matrahından mahsup edilmesidir.

Ülkeler, kendi içlerinde hem avantaj hem de dezavantajları olan işlemsel yaklaşım (mahiyet analizi) ve varlık temelli yaklaşım (kategorik analiz) arasında seçim yapabilirler. Varlık temelli yaklaşım, idari açıdan daha az külfetlidir. Çünkü bir kez vergi idaresi, gelir kategorilerini belirlediğinde, KEYK gelirleri otomatik olarak sınıflandırılacaktır. Vergi idaresi tarafından daha fazla analiz yapılmasına gerek yoktur. Ayrıca, vergi mükellefi, gelirin hangi vergilere tabi olacağını önceden bildiği için yasal bir kesinlik de sağlanmış olacaktır. Varlık temelli yaklaşımın dezavantajı, KEYK kapsamında vergiye tabi olması gereken bir gelirin söz konusu listeye eklenmeyerek vergilemenin dışında tutulmasının mümkün olmasıdır. Yine de Avrupa Birliği, bu yaklaşımı benimsemiş görünmektedir. Diğer taraftan, işlemsel yaklaşım ise, vergi idaresinin her gelir akışını kontrol etmesini gerektirdiği için idari açıdan daha külfetlidir. Ancak, işlemsel yaklaşım, her bir gelir kaynağını analize dahil ettiğinden, vergi dışı bırakılmaya çalışılan gelirleri tespit etme konusunda daha yetkindir. Bu nedenle, BEPS endişelerini gündeme getiren gelirler, yalnızca pasif değil, aktif gelirleri de içerebileceğinden, işlemsel yaklaşımın daha etkin çalışacağı ifade edilebilir.⁶⁷

Tüm bunların yanında, ATAD kapsamında önerilen kurallar, AB Üye Devletleri arasında bile hala uygulanabilir değildir ve bu da ATAD’ın etkilerini büyük ölçüde sınırlamaktadır. Buna ek olarak, KEYK kurallarının devreye girmesinin öngörüldüğü %40’lık eşik vergi oranı, %75’lik bir önceki OECD tavsiyesine⁶⁸ göre önemli ölçüde düşüktür. Bu da KEYK’lerin, İrlanda veya Bulgaristan gibi tek haneli düşük vergi oranları uygulayan ülkelerde bu kuraldan etkilenmeyeceği anlamına gelmektedir.⁶⁹

65 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 13.

66 The Council of The European Union, Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016, s. 13.

67 Trusevic, A., 2017, s.34-35.

68 OECD, Public Discussion Draft Beps Action 3, 2015b, s.22

69 De Masi, Fabio. Anti-BEPS Directive / Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD), 2016, s.4-5

III. KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM KURALLARI AÇISINDAN TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEMELER

Türkiye'de 5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile kurumların kazançlarının tam olarak vergilendirilebilmesini sağlamak ve vergi matrahının aşındırılmasını önlemek amacıyla, Kontrol Edilen Yabancı Kurum müessesesi gündeme gelmiştir. Bu kanunda tanımlanan KEYK müessesesi kapsamında, Türkiye'de vergi mükellefi olup yurt dışı iştiraklerde belli oranda hissesi bulunan kişilerin bu iştiraklerden elde ettiği kazançların vergilendirilmesi ve böylece matrah aşındırmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.⁷⁰

Türk vergi mevzuatında, yabancı iştiraklerden sağlanan karların vergilemeye tabi tutulabilmesi, bu karların dağıtımına bağlanmıştır. Böylece, kurum kar dağıtmadığı sürece iştirak eden kurum bir gelir elde etmediğinden vergilendirme de söz konusu olmayacaktır. İştirakin bulunduğu ülkede kurumlar vergisinin düşük olmasının üzerine bir de kurum karlarını dağıtmayarak iştirak eden kurum bakımından vergi ertelemesine imkân vermektedir.⁷¹ Ayrıca kurumlar tarafından yurt dışı iştiraklerden elde edilen kazançlar, belli koşulların varlığı halinde vergiden istisna tutulmaktadır. Kar dağıtımına bağlanan bu vergileme yöntemi, vergiden kaçınma, vergi planlaması ve ertelenmesi için elverişli bir ortam yaratarak vergi matrahının aşınmasına yol açacaktır.⁷² Bu durum, devletin iştirak kazançlarına farklı bir bakış açısıyla yaklaşmasını zorunlu kılmış ve yeni KVK'da bir vergi güvenlik müessesesi olarak 7. maddede düzenlenen KEYK kuralları getirilmiştir.^{73, 74}

70 Öz, 2006, s.5

71 Gedik, Türk ve Amerikan Vergi Hukuklarında Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları 2014a, s.290.

72 Sağlam, 2011, s. 58.

73 KVK'nın 7. maddesi, KEYK kazancını düzenlemektedir. Buna göre; "(1) Tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları, dağıtılsın veya dağıtılmasın aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de kurumlar vergisine tâbidir: a) İştirakin toplam gayrisafi hasılatının % 25 veya fazlasının faaliyet ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı suretiyle yürütülen ticarî, ziraî veya serbest meslek faaliyeti dışındaki faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi pasif nitelikli gelirlerden oluşması. b) Yurt dışındaki iştirakin ticarî bilanço kârı üzerinden % 10'dan az oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşınması. c) Yurt dışında kurulu iştirakin ilgili yıldaki toplam gayrisafi hasılatının 100.000 TL karşılığı yabancı parayı geçmesi. (2) Birinci fıkrada yer alan toplam vergi yükü, Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki tanıma göre tespit edilir. (3) Kontrol oranı olarak, ilgili hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte sahip olunan en yüksek oran dikkate alınır. (4) Birinci fıkradaki şartların gerçekleşmesi durumunda yurt dışında kurulu iştirakin elde etmiş olduğu kâr, yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibarıyla tam mükellef kurumların, kurumlar vergisi matrahına hisseleri oranında dahil edilir. (5) Bu maddeye göre Türkiye'de vergilenmiş kazancın yurt dışındaki kurum tarafından sonradan dağıtılması durumunda, elde edilen kâr paylarının vergilenmemiş kısmı kurumlar vergisine tâbi tutulur."

74 Maliye Bakanlığı, Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 1), s.71-72: Örnek olarak, Türkiye'de tam mükellef olan (A) Kurumu, (S) ülkesinde kurulu (B) Kurumunun sermayesine %100 oranında iştirak etmektedir. (T) ülkesinde kurulu (C) Kurumunun ise %50 hissesi (B) Kurumuna aittir. Bu durumda, (A) Kurumu, (C) Kurumuna dolaylı olarak (%100 x %50=) %50 oranında iştirak ettiğinden (C) Kurumu, diğer şartların da gerçekleşmesi halinde kontrol edilen yabancı kurum olarak değerlendirilecektir. Yine bir başka örnek kapsamında; Türkiye'de tam mükellef olan (A) Kurumu, (S) ülkesinde kurulu (B) Kurumunun sermayesine %60 oranında iştirak etmektedir. (T) ülkesinde kurulu (C) Kurumunun ise %50 hissesi (B) Kurumuna aittir. (C) Kurumunun %20 hissesi ise yine Türkiye'de tam mükellef olan gerçek kişi (D)'ye aittir. Bu durumda, (A) Kurumu, (C) Kurumuna dolaylı olarak (%60 x %50) %30 oranında iştirak etmektedir. Diğer taraftan, gerçek kişi (D)'nin de (C) Kurumuna doğrudan %20 oranında iştirak ettiği dikkate alındığında, (A) Kurumu ve gerçek kişi (D)'nin, (C) Kurumuna toplam iştirak oranı %50 olduğundan (C) Kurumu, diğer şartların da

Yeni gelen bu düzenlemeyle birlikte, Türk vergi mevzuatına göre tam mükellefiyete tabi kurumların kontrolünde bulunan yabancı kurum kazançlarının dağıtılın ya da dağıtılmasın, Türkiye’de kurumlar vergisine tabi tutulacağı hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenlemenin amacı, tam mükellefiyete tabi kurumların aslında Türkiye’de değerlendirmeleri gereken kaynakların ticari, sınai ve mesleki mahiyette olmayan yatırımlar aracılığıyla, oluşan vergi avantajını kullanarak vergi cenneti olarak adlandırılan ülkelere kaydırılmasının önüne geçmektir.⁷⁵

Dolayısı ile KVK’nun 7 (1) maddesine göre, bir iştirakin yurt dışında elde ettiği geliri Türkiye’de vergilendirebilmek için tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan ya da dolaylı olarak, ayrı ayrı ya da birlikte (i) *sermayesinin*, (ii) *kâr payının* veya (iii) *oy kullanma hakkının* en az %50’sine sahip olması gerekmektedir. Bu ifadeden, bu koşullardan yalnızca birinin gerçekleşmesiyle, iştirakin KEYK rejimi içine alınabileceği sonucuna varılabilir. Bahsi geçen kurumların kazançlarının dağıtılıp dağıtılmadığı dikkate alınmaksızın, diğer koşulların gerçekleşmesi halinde Türkiye’de kurumlar vergisine tabi olacaktır.⁷⁶

Buna ek olarak, Maliye Bakanlığı’nca yayınlanan 1 Seri No’lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği⁷⁷ de KEYK kavramına ilişkin açıklamalara yer vermiştir. Tebliğ’in 7. maddesi; “*KVK’nın 7’inci maddesiyle belli şartlar altında yurt dışı iştiraklere yatırım yapan mükelleflere bu iştiraklerinden fiilen kâr payı dağıtılmasa bile vergi uygulamaları açısından kâr payı dağıtılmış olduğu kabul edilmekte ve bu suretle bu iştiraklerin kazançlarının Türkiye’de kurumlar vergisine tabi tutulması sağlanmaktadır. Kontrol edilen yabancı kurum kavramı; tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az %50’sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştirakleri ifade etmektedir. Maddede sözü edilen “doğrudan veya dolaylı” ve “ayrı ayrı ya da birlikte” ifadeleri ile yurt dışındaki iştirakin ortaklık paylarının grup şirketleri veya gerçek kişiler arasında paylaşılıp, maddede belirtilen kontrol oranının altında kalınarak kapsam dışına çıkılması engellenmektedir.*” şeklinde, KEYK kavramını açıklamıştır.

Ancak yukarıda bahsedilen %50 oranının anılan üç kriterden (sermaye, kar payı ve oy hakkı) birinde sağlanmamış olmasıyla birlikte, bunların birden fazlasının toplamında %50 oranının aşılması durumunda, söz konusu yabancı kurumun KEYK olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusu önem arz etmektedir. Bu bağlamda, her bir kriterde %50’lik oranın sağlanmayıp, sermaye, kâr payı ve oy hakkı kriterlerinin toplamında %50’lik eşiğin tutturulması, bahsi geçen yabancı kurumun KEYK olarak değerlendirilmesi için yeterli olmayacağı öne sürülebilir.⁷⁸

Kontrol edilen yabancı kurum terimi içindeki “kontrol” sözcüğü, müessesenin unsurları arasında özel bir öneme sahip olan iştirak ilişkisine gönderme yapmaktadır. Kontrol, bu ilişkiyi oluşturan

gerçekleşmesi halinde kontrol edilen yabancı kurum olarak değerlendiril[mesi]” vermiştir.

75 Gedik, Grup Şirketlerinin Vergilendirilmesi Sistemleri ve Konsolidasyon 2019, s. 35.

76 Öz, 2006, s. 37

77 RG: 03.04.2007, 26482.

78 Tekin, Cem, and Emre Kartaloğlu. *Kurumlar Vergisi Kanunu: Yorum ve Açıklamaları*. Maliye ve Hukuk Yayınları, İstanbul 2007, s. 238-239.

tarafklar arasında doğrudan ya da dolaylı bir hakimiyet ilişkisi yaratarak ana ortağın başka bir ortağa ya da ortaklıklara bu ilişki içerisinde iradesini kabul ettirdiğini ifade etmektedir. KEYK konusundaki düzenlemeler sadece tam mükellef ortakların “önemli bir etkiye” sahip oldukları yabancı kurumlara uygulanacaktır.⁷⁹ Bu durumda KVK’ndaki KEYK ile ilgili düzenlemelerden sermaye, kar payı ya da oy hakkı bakımından ancak %50’lik eşiğin geçilmesiyle önemli etkiye sahip olunacağı düşünüldüğü anlaşılabilir.

Buna ek olarak, ülkemizdeki KEYK düzenlemesi kontrol yöntemi bakımından toplu kontrol yönteminin ağır bastığı ancak bireysel kontrolü de belli bir oranın üzerinde yeterli sayan karma bir yöntem izlemiştir. KVK’nun 7. maddesi “ **Tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50’sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları, dağıtılın veya dağıtılmasın aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, Türkiye’de kurumlar vergisine tâbidir [...]**” ifadesinden görüldüğü üzere, tek bir mukimin yabancı kurum üzerinde %50 kontrol eşiğini geçmesiyle yabancı kurumun kontrol edilen kurum statüsünü kazanacaktır. Ancak maddede yer alan “birlikte” ifadesi ile asıl olarak karma kontrol yönteminin benimsendiği anlaşılmaktadır.⁸⁰

Bir başka dikkat çeken husus, “kontrol edilen yabancı kurum” tanımına ilişkindir. Hem KVK’da hem de Tebliğ’de “kontrol edilen yabancı kurum” kavramı kullanılmasına rağmen, maddelerin içeriğine bakıldığında anlatılmak istenenin “kontrol edilen yurtdışı iştiraki” olduğu anlaşılmaktadır. Aslına bakılırsa bu iki kavram aynı değildir. KVK 7. maddesinde, “iştirak” ifadesine yer verildiği görülmektedir. İştirak, katılma ya da ortak olma anlamı taşımaktadır. Bununla birlikte, genel olarak ulusal düzenlemelere, uluslararası kurumların düzenlemelerine ve öğretiyeye bakıldığında, bir işletmenin %10’una kadar pay sahibi olunması durumunda “portföy yatırımı”, %10-50 arasında pay sahipliği durumunda “iştirak” ve %50’den fazla pay sahibi olunması durumunda “bağlı işletme” tanımlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda yasada KEYK rejimi ile ilgili düzenlemede iştirak yerine bağlı işletme ifadesinin kullanılması daha doğru olacaktır.⁸¹

Ayrıca KEYK gelirin tanımı konusunda da yasada netlik sağlanamamıştır. KVK’nın 7. maddesinde yabancı bir kurumun KEYK kategorisine alınabilmesi için bu kurumun “[...] toplam gayrisafi hasılatının %25 veya daha fazlasının ... pasif nitelikli gelirlerden oluşması [...]” gerektiği hükme bağlanmakla birlikte, ilgili yasa maddesinde pasif gelir tanımı yapılmadığı gibi, vergi mevzuatında da pasif gelir tanımı yer almadığı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yasa koyucunun vergi hukukuna ilişkin “gelir türleri” kategorilerinden yola çıkarak bir düzenleme yapması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.⁸²

79 Sağlam, 2011, s.179-180.

80 Sağlam, 2011, s.207

81 Öz, 2006, s. 37

82 Gedik, Gülşen. “Türk Vergi Hukukunda Kontrol Edilen Yabancı Kurumların Vergilendirilmesi.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 17.3-4: 85-112, 2014b, s. 98-99.

Mevzuatımızda yer alan KEYK kuralları, etkili KEYK kurallarının tasarlanması için bloklar halinde tavsiyelerde bulunan BEPS'in 2015 yılında yayınlanan 3 Numaralı Eylem Planı'nın nihai raporuna tam olarak uymamaktadır. Türkiye'deki KEYK kuralları, kurumların geniş tanımını gerektiren ilk bloktaki KEYK tanımı konusundaki tavsiyeler ile kısmen uyumludur. İkinci blok olan KEYK'e ilişkin istisna ve eşikler bakımından, BEPS raporuna uyumlu olduğu söylenebilir. Türkiye, %20 kurumlar vergisi oranı uygulamaktadır. Ve Türkiye'nin KEYK kuralları sadece %10 veya daha düşük vergi oranı uygulayan ülkede yerleşik KEYK'e uygulanacaktır. Türkiye'nin, üçüncü bloktaki tavsiyelerle uyumlu olması için, KEYK gelir tanımını detaylandırması gerekmektedir. Dördüncü bloktaki gelirin hesaplanmasına ilişkin tavsiyeler bakımından da tam bir uyum sağlanmamıştır. Türkiye'deki KEYK kuralları, KEYK'in zararlarının karlardan mahsup edilmesine ve sonraki beş yıl içinde ortaya çıkan karlara karşı kullanılmak üzere o dönemlere aktarılmasına izin vermektedir. Beşinci blok, gelirin atfedilmesiyle ilgili beş öneri getirmektedir. Türkiye'deki KEYK kuralları beşinci bloğun bazı önerilerine uymakla birlikte, hepsini karşılamamaktadır. Türkiye'deki KEYK kuralları kapsamında, mükelleflere gelirin atfedilmesi hususunda asgari bir kontrol ya da sahiplik eşiği belirlenmemiştir. Bu bağlamda, ilgili hesap dönemi bazında gelirin elde tutulmasına ve kontrolüne odaklanılarak, gerçek anlamda sahiplik ya da nüfuz etme gücü dikkate alınmamaktadır. Son bloktaki tavsiyeler, bu kuralların uygulanmasının çifte vergilendirmeye yol açmadığından emin olmak için hükümler getirmiştir. Bunu sağlamak için Türkiye'deki KEYK kuralları, KVK'nın 7. Maddesinin uygulandığı durumlarda, yurt dışındaki iştirakin ödemiş olduğu vergilerin, KEYK'in Türkiye'de vergilendirilecek kazancı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmesine ve mukim hissedarlara dağıtılan ve onlara atfedilmiş olan temettülerin vergiden istisna edilmesine imkân tanımaktadır. Ancak, KEYK'in hisselerinin elden çıkarılması durumunda elde edilen gelir vergilendirilirken, KEYK gelirinin daha önce vergilendirmeye tabi olmuş olması durumunda çifte vergilemeyi önleyecek bir kural bulunmamaktadır. Böyle bir durumda, Türk KEYK kuralları çifte vergilendirmeye yol açabilir.⁸³

Önemli bir bölümü Türkiye'nin 2015 yılı G20 dönem başkanlığı sürecine denk gelen BEPS çalışmaları konusunda Türkiye oldukça destek sağlamıştır. BEPS Eylem Planı çıktılarının vergi sistemimize dahil edilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.⁸⁴ Bu süreçte, uygulamada ve mevzuattaki karışıklıkların giderilmesi amacıyla yapılacak değişiklikler, KEYK kurallarının daha etkili olmasına ve amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde kurumlar vergisi kapsamında en güncel tartışma konularından birisi, önce BEPS ardından ATAD kapsamında ortaya çıkan kontrol edilen yabancı kurum kurallarının güçlendirilmesi olmuştur. Bu projelerin her ikisi de çokuluslu şirketlerin gelirlerini düşük vergi

83 Ates, Leyla. Assessing BEPS: Origins, Standards, and Responses–Turkish Report for the 2017 Annual IFA Congress, Rio De Janeiro, Brazil. *IFA Cahiers de Droit Fiscal International*, Vol. 102A (2017), s.780-781.

84 Erdem, Tahir. Türk Bakış Açısıyla BEPS: Türkiye'nin Geldiği Yer Nedir?. *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 71-97. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul 2018, s.95

uygulayan ya da hiç vergi uygulamayan ülkelere kaydırmak suretiyle vergi matrahlarını yapay olarak aşındırmalarını ve bu sayede vergiden kaçınmalarını önlemeyi amaçlamaktadır. Diğer bir amaç da haksız vergi rekabetini azaltmaktır.

Türkiye’de de 2006 yılında yürürlüğe giren yeni KVK kapsamında “kontrol edilen yabancı kurum” müessesesi gündeme gelmiştir. Ülkemizdeki mevzuatın, BEPS ile tam olarak uyumlu olmasa da kısmen uyumlu olduğu ifade edilebilir. Mevzuatın BEPS ile uyumlaştırma çalışmaları ülkemizde hala devam etmektedir.

BEPS’in önerilerini AB içinde bir düzen ve uyumluluk içinde uygulamayı hedefleyen ATAD kapsamında ise, üye ülkelerin 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren Direktifle uyumlu hale getirdikleri mevzuatları yürürlüğe koyması gerektiği belirtilmiş ve bu kapsamda ülkeler çalışmalara başlamıştır.

Yukarıda bahsedilenler ışığında BEPS’in tavsiye kararlarının KEYK’ler konusundaki mevcut sorunları çözmek için yeterince etkili olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Üstelik bu kurallar, ülkelerin vergilendirme yetkilerinin ihlali konusunda ortaya çıkan endişeler, bu kuralların AB içinde uygulanmasında bile tam bir birlik sağlanamamasının sürece duyulan güveni azaltması ve çokuluslu şirketleri vergilendirme konusunda her ülkenin aynı ölçüde istekli olmaması gibi daha başka sorun alanları da gündeme getirmektedir.

Tarihsel olarak da vergilendirme konusunda oldukça avantajlı bir yapıda olan kurum kazançlarının, daha adil bir biçimde vergilendirilebilmesi için özellikle emek geliri aleyhine süregelen adaletsiz vergileme biçiminin değiştirilmesi gerekmektedir. Ülkelerin sermaye çekmek için kurumlar vergisi oranlarında giriştikleri dibe doğru yarış emek gelirlerinin her anlamda baskılanması ve sermaye gelirlerinin zaten yeterince adil vergilendirilemediği gibi, bir de vergi matrahlarının aşındırılmasına ve vergiden kaçınmasına yol açmaktadır.

Sonuç olarak, zararlı vergi rekabetini ve matrah aşındırmasını önleyerek, devlet hazinelerinin yaşadığı kaybı bertaraf edebilmek için; daha etkin, daha katılımcı ve demokratik, iş birliğine daha çok dayalı ve ülkelerin birbirinden farklı kültürlere ve özelliklere sahip olduğunu dikkate alan vergi sistemleri ve kuralları geliştirilmelidir. Bu uygulamaların en başında, vergileme konusunda şeffaflığı artırmak üzere ülkelerin karşılıklı olarak bilgi paylaşması gelmelidir.

KAYNAKÇA

- Ates, Leyla. (2016). Assessing BEPS: Origins, Standards, and Responses–Turkish Report for the 2017 Annual IFA Congress, Rio De Janeiro, Brazil. *IFA Cahiers de Droit Fiscal International*, Vol. 102A (2017)
- Birinci Nagihan ve Eser Levent Yahya. (2017). Vergi Kayıp ve Kaçaklarıyla Mücadelede BEPS Eylem Planı ve Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Eylül 2017, Cilt: 3, Sayı: 3, ss. 447-459.
- Brauner, Yariv. (2014). What the Beps. *Florida Tax Review*, 16(2), 55-116.
- Brauner, Yariv. (2018). Uluslararası Bakış Açısıyla BEPS: BEPS Nedir?. *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 1-37. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul.

- Bräutigam Rainer, Christoph Spengel & Frank Streif (2017). Decline of Controlled Foreign Company Rules and Rise of Intellectual Property Boxes: How The European Court Of Justice Affects Tax Competition And Economic Distortions In Europe. *Fiscal Studies*, 38(4), 719-745.
- Clifford, Sarah. (2019). Taxing multinationals beyond borders: financial and locational responses to CFC rules. *Journal of Public Economics*, 173, 44-71.
- Dagan, Tsilly. (2016). Community Obligations in International Taxation. Global Trust Working Paper 01/2016 Available at SSRN 2736923.
- De Masi, Fabio. (2016). Anti-BEPS Directive / Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD) <https://www.fabio-demasi.de/kontext/controllers/document.php/187.b/7/a0b82b.pdf> Erişim Tarihi: 02.05.2018.
- Desai, Mihir A. & James R. Hines (2004). Old rules and new realities: Corporate tax policy in a global setting. *National Tax Journal*, 937-960.
- Egger, Peter H. & Georg Wamser (2015). The impact of controlled foreign company legislation on real investments abroad. A multi-dimensional regression discontinuity design. *Journal of Public Economics*, 129, 77-91.
- Erdem, Tahir. (2018). Türk Bakış Açısıyla BEPS: Türkiye'nin Geldiği Yer Nedir?. *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 71-97. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul.
- Eurodad, (2016). Briefing: An analysis of the European Commission's Anti-Tax Avoidance Package. <<http://www.eurodad.org/ECTaxpackage>> Erişim Tarihi: 25.04.2018
- European Comission (2016a), Proposal for a Council Directive, Brussels, 28.1.2016, COM (2016) 26 final2016/0011(CNS) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0026&from=EN> Erişim Tarihi: 27.04.2018
- European Comission (2016b), Council Directive (Eu) 2016/1164 of 12 July 2016 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L1164&from=GA> Erişim Tarihi:03.05.2019
- European Comission, (2016c). Commission Staff Working Document Accompanying The Document. Brussels, 28.1.2016 SWD(2016) 6 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=145.405.7105010&uri=SWD%3A2016%3A6%3AFIN> Erişim Tarihi: 29.04.2018
- European Comission, (2016d). European Commission – Fact Sheet, The Anti Tax Package – Questions and Answers, Brussels, 28 January 2016. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-160_en.htm Erişim Tarihi: 01.05.2018
- Gedik, Gülşen. (2014a). Türk ve Amerikan Vergi Hukuklarında Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları, On İki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- Gedik, Gülşen. (2014b). Türk Vergi Hukukunda Kontrol Edilen Yabancı Kurumların Vergilendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 17(3-4), 85-112.
- Gedik, Gülşen. (2019). Grup Şirketlerinin Vergilendirilmesi Sistemleri ve Konsolidasyon. On iki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- Haufler, Andreas, Mohammed Mardan & Dirk Schindler., Mardan (2018). Double Tax Discrimination to Attract FDI And Fight Profit Shifting: The Role of CFC Rules. *Journal of International Economics*, 114, 25-43.
- Kurumlar Vergisi Kanunu, (2006). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf>
- Maliye Bakanlığı, Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 1). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070403-15.doc>
- OECD (2013), Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/978.926.4202719-en> Erişim Tarihi: 11.03.2018

- OECD (2015a), Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/978.926.4241152-en> Erişim Tarihi: 11.03.2018
- OECD, (2015b). Public Discussion Draft Beps Action 3: Strengthening CFC Rules 12 May 2015, ss.22. <https://www.oecd.org/ctp/aggressive/discussion-draft-beps-action-3-strengthening-cfc-rules.pdf> Erişim Tarihi: 20.04.2018
- Öz N. Semih (2006). Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Türkiye'de Kontrol Edilen Yabancı Kurum Uygulaması. TÜRMOB Yayınları-299, Ankara, Sirküler Rapor Serisi, Seri No:2006 – 10.
- Öz, N. Semih. (2012). Controlled Foreign Company Regime in Turkey And Its Valuation. *Intertax*, 40(11), 643-647.
- Prats, Alfredo Garcia. (2018), Gelişmekte Olan Ülkelerin Bakış Açısıyla BEPS: İyi midir Kötü müdür? *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 123-135. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul.
- Sağlam, Meltem. (2011). Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
- Tekin Cem, Emre Kartaloğlu (2007). Kurumlar Vergisi Kanunu (Yorum ve Açıklamaları). 03.04.2007 İstanbul. <http://www.emrekartaloglu.com/Kitaplar/2-%20KVK%20Yorum%20Kitabi-Tamami-1.%20BASKi.pdf> Erişim Tarihi: 20.04.2018
- The Council of The European Union, (2016). Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 Laying Down Rules Against Tax Avoidance Practices That Directly Affect The Functioning Of The Internal Market. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L1164&from=EN> Erişim Tarihi: 20.04.2018
- Trusevic Andzej. (2017). Interest Limitation and CFC rules in the Anti Tax Avoidance Directive, Master Thesis. *Tilburg University, Tilburg School of Law*.
- Yaltı Soydan, Billur (1995). Uluslararası Vergi Anlaşmaları. Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ, İstanbul.
- Yaltı, Billur (2018). BEPS'in Hukuki Araçları: Yumuşak Hukukun İçinde mi Ötesinde mi?. *Vergilendirmede Matrah Aşındırma ve Kar Kaydırma (BEPS)*, 175-193. Ed. Billur Yaltı. Beta Yayınları, İstanbul.